

בתי המשפט

עא 3003/04		בית משפט מחוזי תל אביב-יפו	
		בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים	
02/09/2007		כב' השופטת הילה גרסטל - אב"ד	לפני:
		כב' השופט ג'ורג' קרא	
		כב' השופט אילן ש' שילה	

המערער: **שבתאי בנימין**

נ ג ד

המשיב: **קצין התגמולים**

פסק דין

ערעור על החלטת ועדת הערעורים לפי [חוק הנכים](#) (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1959, מיום 10.8.04, בו"ע [225/02](#) (בראשות סגה"נ השופט אהרן ד' גולדס), שבה נדחה ערעור המערער על החלטת קצין התגמולים שקבע כי מחלת הפסוריאזיס שבה המערער חולה הוחמרה באופן חלקי, בתקופת שירותו במשטרת ישראל ועקב השירות.

1. **רקע**

(א) המערער, יליד 1956, שירת ומשרת במשטרת ישראל מאז שנת 1979. בין השנים 1979-1989 שירת המערער כטכנאי קשר במחלקת הקשר, ולאחר מכן החל לשרת ב"יחידה לפיתוח טכנולוגי". החל מאוגוסט 1998 שירת המערער כממלא מקום ראש היחידה, ובמרץ 1999 קיבל את תפקיד מפקד היחידה.

(ב) במחצית השניה של שנת 1999 החל המערער סובל מפריחה בגב, בחזה ובבטן, קשקשת וגרדת עד כדי פצעים, ולאחר מכן אובחן חולה "פסוריאזיס".

(ג) ביום 28.8.01 פנה המערער למשיב בבקשה להכיר במחלתו ככזו שנגרמה תוך ועקב השירות. ביום 25.4.02 החליט קצין התגמולים, על יסוד חוות דעתו של ד"ר שירי, כדלקמן:

"המחלה פסוריאזיס החמירה חלקית בתקופת שירותך עקב שירותך במשטרה. כאשר ההחמרה שעל חשבון השרות הינה בשיעור של מחצית מדרגת הנכות הכוללת".

(ד) המערער הגיש ערעור על החלטה זו לוועדת הערעורים ובמסגרתו טען כי הואיל ולא היה חולה טרם השירות, הרי שיש להכיר במחלתו ככזו שנגרמה, ולא רק הוחמרה, עקב השירות.

2. החלטת ועדת הערעורים

(א) בפתח החלטתה ציינה הוועדה שאין מחלוקת שהמחלה פרצה תוך כדי השירות ושקיים קשר סיבתי בין המחלה ובין השירות, נוכח ההכרה בהחמרה, כפי שגם אין מחלוקת שעסקינן במחלה קונסטיטוציונלית תורשתית שמצבי לחץ ודחק עשויים להחריפה.

(ב) הוועדה מצאה שמדובר במקרה של "שירות ארוך" ולכן מוטל הנטל על המערער להוכיח אירוע חריג או שרשרת אירועים חריגה ומיוחדת אשר קדמו לפרוץ המחלה. בכך סייגה הוועדה את ההלכה הקובעת שכאשר מחלה קונסטיטוציונלית פרצה לראשונה תוך כדי השירות יש להכיר בשירות הצבאי גורם לפריצתה. הלכה זו, כך נפסק, נכונה כאשר עסקינן בשירות קצר, ואילו כשעסקינן בשירות ארוך אפשר שהמחלה הייתה פורצת ממילא, גם שלא במסגרת השירות.

(ג) במקרה הנדון, הואיל ועסקינן בשירות ארוך, היה על המערער להוכיח, לצורך הכרה בקשר של "גרימה", שהלחץ שבו היה שרוי בעבודתו חרג מהמקובל והסביר בחיים האזרחיים, והיה אופייני ללחצים של שירות צבאי קרבי או מלחמתי. המערער לא הניח את התשתית העובדתית ולא הוכיח שהלחץ שבו היה שרוי בשירותו במשטרה היה שונה מלחץ שיכול היה לחוש בביצוע פעולות זהות בחיים האזרחיים, בתפקיד מנהלתי.

(ד) נוכח האמור דחתה הוועדה את הערעור וקבעה שאין בתנאי השירות "ממשות" מספיקה לביסוס קשר סיבתי משפטי של גרימה.

3. טענות המערער

ואלו טענות המערער:

(א) ד"ר שירי, מומחה המשיב, ובעקבותיו גם הוועדה, שגו ביישום אמת מידה של קשר סיבתי רפואי, כשעסקינן בשאלה אשר ההכרעה לגביה צריכה להינתן על פי אמות מידה של קשר סיבתי משפטי. גם אם מבחינה רפואית מדובר בהחמרה

בלבד, עדיין מהבחינה המשפטית נטייה קונסטיטוציונאלית הבאה לידי ביטוי בזמן השירות תוכר כגרימה. אמנם, הלכה זו נקבעה באשר לשירות צבאי קצר, אך היא יפה גם לעניין שירות ארוך. מכל מקום, המערער הוכיח באופן קונקרטי נסיבות של תקופה קצרה באופן יחסי לתקופת שירותו, שהתאפיינה בלחץ נפשי חריג בעוצמתו.

(ב) הוועדה יישמה באופן שגוי את הלכת אביאן (דנ"א 5343/00 קצין התגמולים נ' אביאן, פ"ד נו(5) 732, 738-739 (2002)) בקביעתה שאם הייתה המחלה פורצת בכל מקרה גם בחיים האזרחיים, ישלל קיומו של קשר סיבתי. כאמור, הכיר קצין התגמולים ב"החמרה", ונוכח קביעה זו ברי שהמערער הרים את הנטל והראה "אירוע או שרשרת אירועים חריגה ומיוחדת" שאותם אפשר לקשור לפרוץ המחלה. בהתקיים קשר סיבתי לשירות, הרי אין בכך שהמחלה עלולה הייתה להתפרץ גם בחיים האזרחיים כדי לשלול את קיומו כקשר של גרימה.

(ג) הוועדה שגתה בקובעה שהנטל על המערער להראות שהלחץ שחווה בשירות היה בעל אופי קרבי או מלחמתי. משהוכחה שרשרת אירועים מיוחדים וחריגים, הועבר נטל ההוכחה אל המשיב להוכיח מדוע לא תוכר המחלה ככזו שנגרמה בעקבות השירות. לשון אחר, המשיב קיבל את טענת המערער שהוכחו תנאי שירות הכרוכים בלחץ, שהוכח קיומה של מחלה, ושהוכח קיומו של קשר סיבתי. כל טענתו היא בדבר עוצמתו של קשר זה והנטל לעניין זה מוטל על כתפיו.

4. טענות המשיב

(א) המשיב סומך ידיו על החלטת ועדת הערעורים וטוען כי ערכאת הערעור מנועה מלהתערב בממצאיה העובדתיים של הוועדה ובהם הקביעה שהמערער לא הניח תשתית עובדתית המצביעה על שוני בין הלחץ שחווה בשירותו הצבאי לבין לחץ בשל ביצוע פעולות זהות בחיים האזרחיים.

(ב) עסקינן בשירות ארוך, ולכן היה על המערער להוכיח אירוע חריג או שרשרת אירועים חריגה הסמוכות לפרוץ המחלה. המערער לא הרים את הנטל. בנסיבות אלו, ההכרה בהחמרה בשיעור של 50% היא סבירה ומאוזנת, והיא תולדה של מדיניות ליברלית שנקט המשיב.

(ג) אין להפוך את נטל ההוכחה ולהטילו על המשיב בהעדר הוראה חוקית המורה על כך, בהעדר נזק ראייתי ובהעדר אסכולה רפואית הקושרת בין מחלת הפסוריאזיס ובין מתח נפשי.

5. דיון והכרעה

- (א) השאלה העומדת להכרעתנו בערעור זה היא האם יש מקום להכיר במחלתו של המערער ככזו שנגרמה (ולא רק הוחרמה) עקב השירות.
- (ב) כבר בראשית הדברים נציין, כי הצדק עם המערער שנקודת המוצא להחלטת ועדת הערעורים היא שהמשיב הכיר בשירותו של המערער כשירות רווי מתח ולחץ. כך כותב ד"ר שירי, מומחה המשיב, בחוות דעתו מיום 11.12.01: **"משרת במשטרה במחלקת אמל"ח, שירות קשה המלווה בלחץ נפשי רב בשל העיסוק בנושא מיגון וחיי אדם"**. בחוות דעתו הנוספת מיום 1.6.03 כותב ד"ר שירי: **"לעניין המתח, איני חולק על כך ששירותו היה רב מתח ואחריות ושהיה נתון בלחץ עקב שירותו במשטרה"**.
- (ג) חרף הכרת המשיב בתנאי השירות כתנאים רווי לחץ, קבעה הוועדה כי הואיל ועסקינן בשירות ארוך, מוטל הנטל על המערער להצביע על אירוע או שרשרת אירועים חריגה ומיוחדת סמוך זמנים לפרוץ המחלה, החורגים מן הטריטוריאלי בחיים האזרחיים. בעשותה כן הסתמכה הוועדה על הלכת אביאן הקובעת כי כאשר עסקינן באירועי שגרה, שבהם לא המיוחדות או הייחודיות של השירות הם שגרמו לפגיעה (דוגמת פגיעה בקרב), משמשת ההשוואה לחיים האזרחיים אמת מידה לבחינתו של הקשר הסיבתי (שם, בעמ' 764-763).
- (ד) ואולם, כפי שנפסק ברע"א [7207/01 לייזר נ' מדינת ישראל](#), תק-על (2003), 1170, 1172 (2003) הלכת אביאן עסקה במחלות נפש וספק אם אפשר להחילה על פגמות בעלות סממנים פיזיים באופיים (שם, בעמ' 1172). יתר על כן, גם אם נניח כי הלכת אביאן חלה על מחלות מסוג פסוריאזיס (ואין אנו מכריעים בכך), הרי שהלכה זו עוסקת בשאלה אימתי יש להכיר בקשר סיבתי לשירות, וממילא אין לה תחולה במקום שבו הכיר המשיב בקשר שכזה.
- (ה) ודוק, הכרת המשיב ב"החמרה" משמעה הכרה בקיומו של קשר סיבתי בין תנאי הלחץ והמתח של השירות ובין המחלה. בנסיבות אלו, הועבר הנטל אל המשיב להוכיח שהקשר אינו קשר של גרימה אלא של "החמרה". תנאי להוכחה זו הוא שהמשיב יוכיח שהמערער לקה במחלת הפסוריאזיס קודם לשירותו.
- (ו) מעיון בחוות דעתו של ד"ר שירי עולה כי הסיבה בעטייה החליט ד"ר שירי שלא להכיר בקשר של "גרימה" היא **"שבספרי רפואת העור המובילים המתח הנו אחד הגורמים המחמירים את מחלת הפסוריאזיס, ובאף אחד מן הספרים המובילים ברפואת עור (Text book), לא צוין שהמחלה נגרמת ע"י מתח"**. לשון אחר, ד"ר שירי סבור שבהעדר אסכולה רפואית הקושרת בין מתח נפשי לגרימת מחלת הפסוריאזיס, אין להכיר בקשר של גרימה.

(ז) ואולם, העדר קיומה של אסכולה אינו סותר את הגולל על תביעת הנכה שכן עדיין פתוחה בפניו הדרך להוכיח שבמקרה שלו המחלה נגרמה או הוחמרה עקב תנאי השירות (רע"א 2027/94 קליג' נ' קצין התגמולים, פ"ד נ(1), 529, 539-540 (1995)). בענייננו, המערער עשה כן, וד"ר שירי, המומחה מטעם המשיב, קיבל את טענתו וקבע ש-"נוכח שירותו ותפקידו התחשבתי בכך בחוות דעתי וייחסתי לסטרס לפני משורת הדין תפקיד של 50% בהחמרת מחלתו שפרצה מסיבה לא ידועה".

(ח) אמנם המשיב טוען שהכרתו בקשר של החמרה נעשתה "לפנים משורת הדין" ועקב מדיניות ליברלית, אך בהקשר זה יש להעיר שתי הערות. האחת, עניינה אמות המידה המשמשות להכרעה בשאלת הקשר הסיבתי, וכבר נפסק שאמות מידה אלו הן לאו דווקא אמות המידה הרפואיות:

"שאלת הקשר הסיבתי (המשפטי) בין מחלה כלשהי לבין השרות הצבאי היא שאלה שבמשפט, ועל כן מסורה היא להכרעתו הסופית של בית המשפט ולא של הרופא" (רע"א 1521/95 שטיין נ' קצין התגמולים, תק-על 80, 82 (4)96 (1996)).

"...בשאלה המסובכת יותר אימתי נחשבת מחלה כמחלה שבאה עקב השירות לא מפי הרופאים אנו חיים. השאלה איננה שאלה רפואית, כי אם שאלה משפטית או שאלה מעורבת של חוק ועובדה, ולא דווקא המבחנים הרפואיים הנקוטים בידי רופאים לקביעת האפשרות של קשר סיבתי בין השירות והמחלה הם הקובעים..." (ע"א 137/64 וינשטיין נ' קצין התגמולים, פ"ד יח(2) 510, 519).

(ט) הערה נוספת עניינה "הפשרה" שבה כביכול בחר המשיב כאשר החליט להכיר בקשר של "החמרה", חרף עמדתו שלא קיים קשר סיבתי בין מתח נפשי ובין פרוץ מחלת הפסוריאזיס. החמרה משמעה שמחלה שהייתה קיימת אצל הנכה קודם לשירות הוחמרה בעקבותיו. ואולם, אין חולק שהמערער לא היה חולה קודם לשירותו ולכן אי אפשר לקבוע שמחלתו (שלא הייתה קיימת) הוחמרה. דברים דומים אמר בית המשפט העליון ברע"א 8119/98 קצין התגמולים נ' עופר, פ"ד נו(3) 865, 871-872 (2005):

"חשוב לציין, כי הדרך בה נקט בית המשפט המחוזי, ולפיה בהעדר הוכחה לקיומו של קשר סיבתי ישיר, נקבע, כי הוכח שיעור החמרה של 50%, אינה עומדת בביקורת. אומנם, אופיו הסוציאלי של חוק הנכים גורם לכך שלעיתים בית המשפט ילך לקראתו של התובע תגמולים ... אך אופיו הסוציאלי של החוק אינו מאפשר לבית המשפט לקבוע כי תובע זכאי ל-50% מתביעתו, שעה שלא עמד בנטל ההוכחה של תביעתו".

אמנם בעניין עופר ביטל בית המשפט העליון את קביעת ההחמרה והגיע למסקנה שאין להכיר במחלתו של המערער כקשורה לשירותו הצבאי. ואולם בענייננו, כאשר עמד המערער בנטל ההוכחה הרובץ לפתחו, ואף המשיב הכיר בנסיבותיו הקונקרטיים של המערער בקשר סיבתי לשירות, הרי שבהעדר מחלה קודם לשירות, יש לייחס לתנאי השירות קשר של גרימה. יודגש, שגם אם הסיבה לפרוץ המחלה אצל המערער היא צירוף של תנאי השירות לנטייה הגנטית שקיננה בו, הרי שלמרות קיומה - עוד בטרם השירות - של נטייה קונסטיטוציונאלית ללקות במחלה האמורה, רואים את המחלה כאילו נגרמה כולה עקב השירות. כפי שנפסק:

"מקום שהמחלה הקונסטיטוציונלית פרצה לראשונה בעת השירות והתובע הראה נסיבות מיוחדות המעידות באופן מתקבל על הדעת על קשר סיבתי בין השירות להתפרצות המחלה, קמה חזקה לטובת התובע כי המחלה נגרמה עקב השירות, ועל קצין התגמולים לסתור אותה (רע"א 8077/96 קריספיל חיים נ' קצין תגמולים, פ"ד נא(2), 817, 823-824 (1997))."

6. סוף דבר

הערעור מתקבל ואנו קובעים שמחלת הפסוריאזיס ממנה סובל המערער נגרמה תוך ועקב שירותו. המשיב ישא בשכר טרחת בא כוחו של המערער בסך 10,000 ₪ ומע"מ.

ניתן היום י"ט באלול, תשס"ז (2 בספטמבר 2007) בהעדר הצדדים. המזכירות תשלח עותק מפקס הדין לצדדים, בדואר רשום.

הילה גרסטל 3003/04-54678313

אילן ש' שילה, שופט

ג'ורג' קרא, שופט

הילה גרסטל, שופטת
אב"ד

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[הודעה למנויים על עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו - הקש כאן](#)